

Streuvels, Stijn (1971), *Volledig werk I. s.l., Orion.*

DORPSGEHEIMEN I (1904)

De lawine

Een curieus verhaal over een dorp dat op een morgen onder metershoge sneeuw bedekt is. De eerste die dat merkt, is de koster, die zijn wekker 's morgens vroeg hoort afgaan terwijl buiten alles nog donker is. Blijkt dat alles ondergesneeuwd is. De mensen weten zich toch een weg te banen. Ergens wordt een kind geboren en dat blijkt een apenarm te hebben. Het is een kind van de duivel. De sneeuw is dus misschien toch een straf.

Een nogal luguber verhaal zonder enige intrige zoals ook Timmermans er geschreven heeft. Het is soms wel erg grappig, wat we van Streuvels niet gewoon zijn. De dialogen zijn zeer geslaagd en bijzonder levensecht. Knap verteld. Het verhaal heeft zelfs iets magisch-realistisch. Waar komt die plotse sneeuw vandaan? Er staat niets over in de krant, dus is misschien alleen dit dorp ondergesneeuwd. En heeft de koster dat nu allemaal gedroomd of is het echt gebeurd? Er zit ook heel wat spanning in. Hoe zal het met die sneeuw aflopen? Zal het dorp overstroomd als de sneeuw smelt, zoals de pastoor voorspelt? Wat is het probleem met het geboren kind? Dat laatste kom je maar heel laat te weten.

1323: Jantje Verdure

GRAMMATICA

1315: vrees voor iets schromelijks, dat gebeuren moe[st] of gebeurd was

DWANGGEDACHTEN

1317: Op hem, als koster, drukte de verantwoordelijkheid; hij vroeg zich gedurig af: indien hij nalaten moest het dorp wakker te luiden, of alleman in een honderdjarige sluimer, dood blijven zou, gelijk in 't verhaal van de Schone Slaapster?

1340: en dat kon ze niet tegenhouden of veranderen, als was ze er inwendig beschaamd af

RELIGIE

1328-1329: - Kinders, zei ze, 't is een zienlinge straffe Gods! 't en is niet natuurlijk dat er nu nog sneeuw komt, dat is om al het kwaad in de wereld, men leest er gedurig van in de gazetten en de goedheid Gods is ten einde: we kunnen morgen allemaal versmacht liggen!

- Ons-Here heeft voorzeid dat de wereld door 't vuur zou vergaan, Angela, spotte de kleermaker, 't is bijgevolg ketterij wat ge vertelt.

ZETFOUTEN

1334: haar bezigheid eb [i.p.v. 'en'] bleef

1335: banan i.p.v. banen

HUMOR (BEPERKT AANTAL VOORBEELDEN ER ZIJN ER MEER)

1336: - Dan kunnen we asemhalen langs de schouw! treiterde de magere kleermaker.

KNAP VERTELD

1339: - 't Wif gaat goed, tot nu nog, als er geen verwikkeling bijkomt; - oei, dat woord had ze te veel uitgesproken! en hersnappen kon ze niet, ze was het kwijt en Wieze had het vast.

- Verwikkeling, Meelnie??

Een beroerde maandag

Dit is het fijnste en vrolijkste verhaal dat ik tot nu van Streuvels gelezen heb. Echt amusant. De dialogen zijn geweldig, de observatie van de dorpsbevolking getuigt van een diep psychologisch inzicht. Zowat alles wat 'beroering' over een dorp kan teweegbrengen is hier in een maandag samengebald: dronken zonen, huiselijke twist, ruzie tussen moeder en schoondochter, ruzie tussen twee ongetrouwde oude heksjes, de zatte man die niet binnengelaten wordt door zijn vrouw en die de deur intrapt, het meisje dat in elkaar stort als de jongen op wie ze verliefd is een andere heeft, de jongens van het dorp die op zondag op de markt spelen tot het veel te laat wordt en bovenal: de pastoor die overal de brandjes moet gaan blussen. Die pastoor wordt door Streuvels met onvoorstelbare mildheid beschreven. Dit is echt een pareltje van beschrijfkunst. Wereldniveau als je 't mij vraagt. Terecht schrijft E.J. Janssens dat Streuvels' laatste roman *Beroering over het dorp* hem aan de verhalen uit *Dorpsgeheimen* doet denken. Er is veel overeenkomst, maar dit verhaal is grappiger. Nergens zwaarmoedigheid. Echt knap.

CITATEN

1359: meewonen deugt nooit en uw goed aftekenen eer ge sterft is 't slechtste dat iemand kan doen!

1359: – Dàt is de dwaasheid: u ontkleden eer ge slapen gaat...

1384: Uit zijn jarenlang samenleven met die eenvoudige landse mensen had hij ondervinding genoeg opgedaan om gauw de oorzaak en 't verband te achterhalen, en wèl om één en dezelfde reden, – iets dat die mensen onverwacht in hen voelen opkomen en er niet aan kunnen weerstaan: dat de dagen te veel op elkander lijken, de verveling hen bestookt ze er eens uit moeten uit die dagelijkse sleur, hun duivel ontbinden, baldadigheid verrichten, naar iets anders zoeken, hun bravigheid beu worden...

1385: 't Was alsof er geen dorp bestond en geen mogelijkheid ook voor gelijk welke **beroering**.

Jantje Verdure

Dit is het uitgebreidste verhaal van de drie en het had korter gemogen, vooral in het begin. Jantje is een bakker en dat grijpt Streuvels vooral in de eerste hoofdstukjes aan om tot in de kleinste details uitvoerig te beschrijven hoe brood en andere bakkerswaar gemaakt wordt, want als bakker kende hij die wereld natuurlijk door en door. Dat is nogal vervelend voor de lezer, die er bovendien niet alles van kan of wil begrijpen.

Jantje is een brave sul die onder de sloef van zijn vrouw Theresia ligt, maar af en toe een 'tuime' krijgt en dan zeer agressief uit de hoek kan komen. Dat zal er uiteindelijk toe leiden dat hij zijn vrouw, die hem voor de zoveelste keer beledigt, met een kopstoot van de trap afstoot. Ze is echter niet dood, maar herleeft. Er is ook een mismaakte dochter, Irma, die als kind naar een internaat of zoiets gestuurd wordt, maar op het einde weer opduikt. Het is niet altijd duidelijk wat droom en werkelijkheid is, een procédé dat Streuvels vaak toepast om er de spanning in te houden. Er zijn wat nevenintriges zoals de concurrentie met bakker Broekske aan de overkant en de verboden vriendschap tussen Jantje en Fideel.

Wat mij, naast het iets te langdradige, tegenvalt is dat er nogal wat nevenintriges niet of niet geloofwaardig uitgewerkt worden. Zo verdwijnt de kreupele dochter Irma heel lang uit beeld. Dat een knappe gast als Fideel zou trouwen met de kreupele Irma is ook niet erg aannemelijk. Het karakter van Jantje is zo in uitersten getekend (heel braaf maar ook door de duivel bezeten) dat het weinig levensecht overkomt. De nevenintrige van de plotse vriendschap tussen Jantje en Fideel is er een beetje bij gesleurd en wordt even plots afgebroken als hij begonnen is.

Het klopt niet altijd allemaal. Dat heb je bij Streuvels vaak als het verhaal wat langer wordt. Net of hij vergeten is wat hij al geschreven heeft. Op 1413 wordt verteld dat Irma een lamme rechterarm heeft en een slepend rechterbeen, maar op 1414 lezen we dat Jantje de gewoonte had om op zondag met Irmatje "op wandel te gaan" en dan nog "een eind buiten het dorp". Voorts ook op dezelfde bladzijde

dat hij haar had helpen bloemen plukken. Hoe iemand die rechts verlamd is daartoe in staat is, is mij een raadsel. Op het einde van het verhaal neemt Iram zelfs de taken over van de overleden vrouw van Jantje, Theresia, en staat dus in de winkel om brood te verkopen. Dat is toch volstrekt onmogelijk. Wanneer Jantje zagezegd op sterven ligt, laat zijn vrouw zijn benen zien aan de pastoor en daar schijnt iets aan gemankeerd te hebben, maar wat, dat komen we niet te weten. Het verhaal illustreert nog maar eens Streuvels' voorkeur voor personages die bezeten zijn door een dwanggedachte. In dit geval is er, zoals in sommige andere verhalen ook iets Jekyll en Hyde-achtigs aanwezig in het verhaal. Soms zeer expliciet.

In het begin is er een beetje humor, vooral in de manier waarop Theresia Jantje voortdurend uitscheldt, maar veel is het niet.

CITATEN

1388: Op een botsbollige vraag zou er misschien geen dorpeling hebben kunnen opsommen: wat er te Jantje Verdures aan 't venster lag uitgestald, alhoewel hij het er heel zijn leven gezien had, maar, moest er zekere dag iets weggenomen of bijgeplaatst zijn, het dadelijk zou in 't oog vallen en door iedereen opgemerkt geworden zijn.

1400: – Hij is weer bezig! Zie nu – zult ge dan nooit manieren krijgen aan tafel? Is dat nu eten? Een kind doet het beter!

1401: – Ge houdt weeral uw lepel gelijk een die van achter de koeien komt. Ge slurpt aan uw soep gelijk iemand die zijn asem inslikt. Wie jaagt er u? Eet op uw gemak, zonder alzo te slokken! Wanneer zult ge toch eens fatsoenlijke manieren krijgen?

1411: dat waren de keren dat hij zijn duivel had losgelaten

1411: hoe het brave Jantje, waarvoor hij doorging bij de mensen, toch maar een kortbrakig, korzelig kereltje moest zijn, die veel kwaad op zijn geweten had en tot lelijke dingen in staat was. Maar neen, niemand vermoedde er iets van;

1431: Jantje voelde dat zijn smeken vruchteloos was, zijn gebed ten ondomme gedaan werd.

1432: Dan kwamen de kwaadaardige gedachten op, die de aanval verwekten, zonder dat Jantje het kon tegenhouden.

1440-1441: Jantje zag de onoverkomelijke moeilijkheden in, maar die moeilijkheden zelf en het zoeken naar middels, maakten hem de zaak te aantrekkelijker – de gedachte liet hem niet meer los, - hij draaide en wendde het, droomde er de ingewikkeldste gevaren rond.

1441: Doch het bleef hem bij – de begeerte kreeg hij niet meer uit zijn hoofd

1442: Het zat als een ongedurige kreveling in zijn kop, zonder dat hij het wegduwde of aanpakken dorst.

1459: Hij zag het gebeuren weer voor zijn geest; het schoof als een prent voor zijn binnenwaartse blik, – de beelden draaiden en keerden zot door elkaar, tot hij niet meer wist of 't waken was of dromen.

1463: Aan zijn eigen uiterlijk ook was niets veranderd; – 't was binnen in hem dat er iets haperde, en dààr moest hij de tweestrijd uitvechten; het oude Jantje, het goedaardig dutske, stond tegenover de verstokte koppigaard, tegenover zijn duivel die hem gebod, dwong te volvoeren 't geen hij in een laag van waanzin voorgenomen had.

Philip Vermoortel

04-2021